

Mikulov, město, které moravští a rakouští Židé v minulosti nazývali Hvězda Izraele [fotoarchiv autorky]

Během své druhé výpravy za krásami jižní Moravy a pátrání po její židovské minulosti jsem se – na rozdíl od roku loňského – rozjela z naší vesnice směrem spíše západním. Takže v první řadě do Mikulova, který býval svého času sídlem moravského zemského rabinátu a významným centrem moravského Židovstva. V minulém textu – zařazeném v rubrice „Objevujeme zapomenuté“ – jsem tohle město zmínila v souvislosti s vyvražděním maďarských židovských vězňů v místní cihelně na samém konci války a zmínka padla také o mušlovské anabázi haličských uprchlíků, kteří zde našli svůj dočasný domov.

V tomto kratším povídání bych chtěla obrátit pozornost čtenáře ke dvěma ženám s rozdílným osudem, jejichž život byl spjat s jižní Moravou: k doktorce přírodních věd **Liselotte Teltscherové**, která se sice narodila ve Vídni, ale v Mikulově strávila část svého dětství a mládí a před válkou odešla do Palestiny – aby se do Československa posléze vrátila. Dále chci připomenout osobnost **Ruth Haasové-Meissnerové**; na moravském jihu – v Pohořelicích – se narodila, válku přežila v Terezíně a po převzetí moci komunisty odešla do Izraele, který se stal jejím domovem.

Členové rozvětvené rodiny Teltscheroových patřili mezi přední představitele mikulovské židovské obce a v prvorepublikové době se mimo jiné zasloužili o založení Židovského muzea pro Moravu a Slezsko. Přivedla je k tomu snaha o alespoň částečnou záchranu památek židovské komunity, a aby tato snaha byla úspěšná, neváhali přispět počátečním kapitálem. Rodina Teltscheroových patřila v Mikulově k těm lépe situovaným, provozovala vinařskou firmu, velmi známou, dodnes prosperující a fungující pod jinou značkou, protože v roce 1948 byla znárodněna a přejmenována. Já jsem tento podnik znala už jako Moravské vinařské závody (o židovských zakladatelích jsem ovšem nevěděla nic), dnes nese značku Víno Mikulov. A do této rodiny se Liselotte v roce 1921 narodila.

Liselotte Teltscherová
[liselotte teltscherová | Centropa]

Studovala na mikulovském německém gymnáziu, později na českém gymnáziu v Břeclavi, kam přešla na vlastní žádost. Jako důvod přestupu uvedla vzrůstající antisemitismus. Studium ale dokončila až v Brně na gymnáziu židovském. V rozhovoru vedeném pro neziskovou organizaci „Centropa“, zabývající se výzkumem a dokumentací dějin Židů ve 20. století, vzpomínala na dům, ve kterém jako malá holka vyrůstala:

„Byl to starý, patricijský dům, velmi krásný, obrostlý psím vínem, měl dvůr, na tom dvoře byla vinná réva, poněvadž v Mikulově roste všude... Ten dům byl patrový a my jsme bydleli v prvním patře. A byl tam takový jako balkón, ale na sloupech, a taky starý, obrovský platan, ten existuje ještě dnes. Ten dům byl opravdu krásný. A když jsme utekli, když přišli Němci, tak se tam usídlilo gestapo. [...] Potom se do stejného baráku nastěhovali estébáci.“¹

S tímhle popisem v ruce jsem vyrazila do Mikulova, a dům našla na „první dobrou“, protože tato stavba se prostě ani dnes přehlédnout nedá. Kromě toho – z dětství a díky pravidelné školní docházce (tedy po pravdě: občas pravidelná nebyla, protože moje první a jediná dvojka z chování v šesté třídě na mikulovské měšťance se na vysvědčení skvěla právě za záškoláctví 😊) jsem přibližně věděla, kde se dům nachází. Stačilo tedy tuto znalost obnovit.

Dům v ulici Pod Platanem, současná podoba
[fotoarchiv autorky]

---

¹ [liselotte teltscherová | Centropa](#)

Kromě aktivit pořádaných pro židovské děti ve zdejší synagoze se Liselotte podílela na činnosti mikulovského sionistického oddílu Makabi Hacair. Sionistické mládežnické spolky měly ve městě dlouhou tradici; první z nich, Blau-Weiss, se zde objevil už roku 1917², v roce 1920 pod hebrejským názvem Tchelet Lavan pokračoval dál a zanikl pravděpodobně roku 1934. Zprávy o existenci Makabi Hacair v Mikulově máme až z roku 1931³, není ale úplně jasné, kdy přesně zde oddíl vznikl. Jak Liselotte vzpomínala, scházeli se alespoň jednou týdně, na velmi pestré činnosti se podílely převážně děti, které bydlely ve zdejší židovské čtvrti. Pod vedením starších členů se oddíl zabýval skautingem, podnikal různé výpravy do přírody, jezdilo se na kole ke zdejším rybníkům, pořádaly se pěší túry, na programu ale byly také vážnější věci jako například výuka židovských dějin a dějin sionismu.⁴

Liselotte měla ovšem trochu problém, protože docházelo k rodinné disharmonii: jak už bylo řečeno, vyšší ekonomický status Teltscherovým zajišťoval příjem z rodinné firmy a nejspíš se také požadovalo, aby se jako slečna z dobré rodiny prezentovala. Rodiče proto chtěli, aby prázdniny trávila ve Švýcarsku, zatímco ona se chystala jezdit s oddílem na tábory. Potom ale tenhle problém odpadl, protože antisemitismus nabíral na síle, 8. října 1938 německý wehrmacht obsadil Mikulov a mikulovští nacisté mohli svému gauleiterovi hrdě ohlásit, že u příležitosti návštěvy Adolfa Hitlera dne 27. října 1938 bude Mikulov „judenfrei“⁵. Mezi těmi, kteří houfně opouštěli město, byla také rodina Teltscherových, která zamířila do Brna.

*Další členové rodiny Teltscherových. Poslední generace, která vyrostla v Mikulově. Zleva Willy, Kitty, Lutti, Lollo-Lola, Lene, Augusta, Erwin, Franz, Hanna, Herta, Kurt a Herry
[reprint z knihy Soni Nezhodové "Židovský Mikulov", Matice moravská, Brno 2006]*

V Brně pokračovala ve studiu na židovském gymnáziu a také v činnosti v sionistickém hnutí. Jen prapor Makabi Hacair vyměnila za levicovější Tchelet Lavan, který jí byl ideově bližší:

---

² Blau-Weiss Blätter, roč. 5, č. 3, říjen 1917, s. 111

³ časopis Makkabi Hazair, 15. 11. 1931, s. 1

⁴ [liselotte teltscherová | Centropa](#)

⁵ Silvestr Nováček: Soupis židovských občanů Mikulova k roku 1938. In: Židé a Morava; sborník z konference konané v říjnu 1994 v Kroměříži, s. 87

„Na židovském gymnáziu jsem se seznámila s lidmi, kteří byli organizováni v Tchelet Lavan. Já jsem byla levičák, tak mně mnohem líp vyhovoval, s radostí jsem vstoupila tam. [...] Studovali jsme dějiny sionismu, ale taky socialismu, částečně taky marxismu, četla se literatura. Bylo to takové hnutí intelektuálů, kteří se zabývali filozofií, literaturou a hudbou. Když Němci okupovali Československo, my jsme se zabývali čínskou literaturou, a to, že se boří svět, to nám snad ani nedošlo. [...] Bylo to organizováno trochu jako skaut. Skaut na to měl trochu vliv potom. Jako skauti pracovali ti mladší, potom byla střední věková kategorie a pak už dospěláci nad osmnáct let. [...] Pracovalo se ve skupinách, ta skupina vždycky měla vedoucího. Já jsem dělala vedoucí skupiny, měla jsem děti od třinácti do patnácti let.“⁶

Parta brněnských členů Tchelet Lavan na výpravě v roce 1939. Lotte Teltscherová v dolní řadě třetí zleva. První zprava Zuzka Kahnová, dcera předního československého sionisty Františka Kahna [Archiv kibucu Neot Mordechai]

V roce 1940 byla rodina Teltscherových vypovězena z Protektorátu – a všem to zachránilo život. Rodiče s mladší sestrou Kitty se dostali do Šanghaje a Lotka odjela na studentský certifikát do Palestiny, kde na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě studovala přírodní vědy – botaniku, zoologii a biochemii. A po válce v jakémsi budovatelském poblouznění, tehdy velmi obvyklém, přijela nazpět domů, do Československa. Zjistila, že do Mikulova se z celé té velké komunity vrátilo zhruba čtyřicet přeživších Židů...

Chtěla se podílet na budování socialismu u nás, ale tohle nadšení jí vydrželo jen do prvních procesů s „podvratným sionistickým centrem“ vedeným Rudolfem Slánským. Také ona se jako sionistka ocitla v hledáčku Státní bezpečnosti a pověst politicky nespolehlivého elementu ji provázela během celé pracovní

---

⁶ [Iiselotte teltscherová | Centropa](#)

kariéry. Liselotte Teltscherová se stala spoluzakladatelkou české školy vývojové biologie rostlin a tomuto oboru zůstala celoživotně věrná. Zemřela v roce 2009.

Když jsem se ze Svatého kopečku dívala na „město, ve kterém zpívají domy“ – takto Mikulov nazvala nějaká poetická duše – vzpomněla jsem si na Liselotte, na osud rodiny Teltscherových, kterou válka rozehnala do celého světa, a připomněla si v modlitbě také ty mikulovské, kteří našli smrt ve vyhlazovacích táborech a své město už nikdy nespátřili. תהא נשמתם צרורה בצרור החיים, tehe nišmatam crura bi-cror ha-chajim, nechť je jejich duše přijata do svazku živých.

*Mikulov, město, ve kterém zpívají domy
[fotoarchiv autorky]*

Dalším místem, ke kterému jsem upřela svoji pozornost, byly Pohořelice. Ty pro mne donedávna představovaly město, přes které se po okreskách jezdí z Mikulova do Brna nebo do Znojma a dál jsem je nezkoumala. Do doby, než jsem zjistila, že se zde narodila Ruth Haasová-Meissnerová, se kterou jsem se setkala v Izraeli, a seznámila se s jejím životním příběhem.

*Ruth Haasová v moravském kroji, rok 1934.
[fotoarchiv Ruth Haasová-Meissnerová]*

Tatínek Ruth byl zdejší rodák, jeho rodina byla v Pohořelicích usídlená po několik generací. Byl aktivním účastníkem života zdejší malé židovské obce, členem Makabi, jeho sionistické odnože Makabi Hacair a ve volném čase soudcoval zápasy, také volejbalová utkání. Maminka pocházela ze známé znojenské židovské rodiny Wertheimerových, byla členkou konkurenčního hnutí Tchelet Lavan, rekreačně hrála volejbal – a tak se ti dva seznámili.

A aby byl rodinný sionistický „guláš“ ještě dokonalejší, jeden ze strýčků se stal členem pravicového revizionistického hnutí Brit Trumpeldor, takže v rodině se vždy vedly diskuse o tom, který ze zmíněných tří sionistických směrů je nejdokonalejší 😊.

O pohořelickém gdudu Makabi Hacair máme málo zpráv: první se objevuje až v roce 1934, kdy gdud už prokazatelně několik let fungoval. Informace se týká vůdcovského mini-kurzu, který pohořelíci uspořádali pro členy spřátelených oddílů z Mikulova a Brna. Na setkání zhruba padesáti účastníků byl předveden táborový film „Kfar Hamakabi 1934“ a zbytek času byl věnován výuce praktických dovedností týkajících se vedení oddílů.⁷ Ruth se stala členkou o několik let později. Podobně jako v Brně bylo i v Pohořelicích místo, kterému se říkalo „Makabi-Platz“, tj. hřiště, na kterém trénovali židovští cvičenci; nacházelo se hned vedle řeky Jihlavy, dnes je v těchto místech městský park. Gdud Makabi Hacair zde měl vlastní klubovnu.

Otázka vlastního židovství se dostávala na „pořad dne“ hlavně v dobách, kdy začalo přituhovat. Když se Ruth zeptala tatínka, co jsou jako rodina vlastně zač, dostala tuto odpověď:

„Nikdy nezapomeň na to, co ti teď řeknu: my nejsme ani Němci, nejsme ale ani Češi, my jsme Židé. A vždycky jimi zůstaneme, protože jsme se jako Židé narodili. Jsme starý národ...“⁸

V roce 1938 bylo jasné, co nastává. Přišel čas, kdy bylo nutné rozhodnout, jak dál. Starší sestra Ruth v té době studovala na židovském gymnáziu v Brně, takže zbytek rodiny se vydal právě tam:

„Mně bylo deset let, když jsme z Pohořelic odjeli. Tatínek vzal nějaké věci do auta, všechno ostatní tam zůstalo. Já si pamatuju, a na to nezapomenu, dívala jsem se ze zadního okna a viděla jsem něco, nevěděla jsem, co to je. A ptám se: co to tady jede za náma? A tatínek řekl: to je tank. Byli to Němci. My jsme utíkali v posledním okamžiku.“⁹

*Členky brněnské kvucy Makabi Hacair. Ruth Haasová uprostřed se stužkou ve vlasech. Školní rok 1938–39.
[fotoarchiv Ruth Haasová-Meissnerová]*

---

⁷ Židovské zprávy, roč. 17, č. 43, 26. 10. 1934, s. 5

⁸ Rozhovor autorky s Ruth Haasovou-Meissnerovou, listopad 2015

⁹ Rozhovor autorky s Ruth Haasovou-Meissnerovou, listopad 2015

Také v Brně se Ruthka stala členkou Makabi Hacair, navázala tak na svou předchozí činnost. Její sestra Miriam byla v Makabi Hacair jednou z vedoucích. A Ruth stejně jako Miriam nastoupila na židovské gymnázium, aby pokračovala ve studiu. Její kamarádky už byly jenom Židovky... Shodou okolností přijala pozvání Petra Erbena, vůdce části brněnských Tchelet Lavan, a odjela na tábor, který Petr pořádal o prázdninách roku 1940 v Pršticích. Nemohlo se ale říct, že by život v Brně představoval jen samá pozitiva.

*Ruth Haasová spolu se Zuzkou Thiebergerovou na táboře Tchelet Lavan v Pršticích. 1940
[archiv Židovské obce Brno]*

„V roce 1941 na Erev Jom Kipur někam zmizel tatínek a už jsem ho nikdy neviděla. To mně bylo třináct. Z ulice ho vzali. Němci udělali štáru a sebrali dvě stě Židů. My jsme už tehdy měli ty hvězdy, takže nebylo těžké nás rozpoznat. Odvezli je do Mauthausenu.“¹⁰

Vzhledem k tomu, že maminka Ruth a Miriam zemřela v roce 1934, zůstaly dívky na všechno prakticky samy, protože z bližší rodiny už žila jenom babička. To, co přicházelo, se pozvolna měnilo v katastrofu. V březnu následoval transport do Terezína, odkud naštěstí nebyly poslány dál a dočkaly se zde konce války. Také tady, v terezínském ghettu, se účastnily sionistického života; Ruth bydlela v heimu L 410 a pracovala v zemědělství. Po válce odjely obě sestry v roce 1948 budovat staronovou vlast – nově vzniklý stát Izrael, Ruth jako součást jednotek Hagana, která v tehdejším Československu cvičila příští izraelské vojáky. Jako profesi si zvolila ošetřovatelství, aby mohla účinně pomáhat těm, kteří to nejvíc potřebovali. V Kiryat Tivon, kde žije, jsem se s ní poprvé setkala v roce 2015 a od té doby při různých příležitostech ještě mnohokrát. Krédo, které jí vštípil otec – to, se kterým odjížděla z Pohořelic, poté z Brna do Terezína a nakonec z Československa do Izraele – aby byla hrdá na svůj židovský původ, je pro Ruth stále platné.

---

¹⁰ Rozhovor autorky s Ruth Haasovou-Meissnerovou, listopad 2015

*Ruth Haasová v IDF; směrovka ukazuje vojákyním cestu k ubikacím.
1949–1950*

*Ruth Haasová (první zleva)
s kamarádkami v IDF 1950.*

*Ruth Haasová-Meissnerová na cestě Řeckem
[fotoarchiv Ruth Haasová-Meissnerová]*

Tahle skica z rodné jižní Moravy je tentokrát koncipována o dost jinak než text z loňského roku; inspirací byl rozdílný osud dvou žen, které přesto mají mnoho společného, a tím mnohým rozhodně nemyslím mládí strávené na jižní Moravě nebo židovský původ. Sionistická výchova poskytla oběma podobný základ, se svými životy ale naložily rozdílně. Je dobré o takovýchto osobnostech vědět, protože pokud chceme dobře zachytit a popsat obraz dějin první poloviny dvacátého století, doby mimořádně dramatické a vypjaté, není nic jednoduššího než dokumentovat životy těch, jejichž příklady nás vedou, aniž bychom si to sami uvědomovali.